

segundo
ADRAL

Xosé Filgueira Valverde

Edicións do Castro / ensaio

44. «SEGRELES» E «ICHACORVOS».

No recente e ben lembrado Coloquio da Universidade de Trier, a Dra. Stegagno Picchio, que ten os sete saberes no eido dos «Cancioneiros», enveredóume a falar dos xeitos que tiñan, no medievo, as igrexas de peregrinación, pra chamar ás xentes e recadar diñeiros prás obras. Ela coida que as cantigas que eu chamo «de santuarios» e que, por unha mala lectura, foron nomeadas un tempo «de ledino», poden facer parte desta percura de inzamento que nos nosos días chamamos «pubricidade» ou «relacións públicas»: Santa María das Leiras, San Treeçón de Tuy, a eirexa de Vigo, San Cremenzo do Mar, Bonaval... chamarían ás xentes ás súas festas co engado de aqueels cantos de amigo duns segreles que moitas veces collen o nome do lugar que cantan.

Contestéi decindo —despóis le facer a gavanja de que é merecente a investigadora— que os santuarios famosos polas relicas ou polas «virtudes» dos santos veenrados neles, tiñan, de certo, tres xeitos de espallar a súa sona. En primeiro lugar, rexistraban por escrito cantos miragres foran feitos pola intercesión de padroeiro, e mesmo ordeaban festas conmemorativas dos máis sonados. O «Liber Beati Jacobi» recolléu, no século XII, os de Compostela, vertidos ao galego no XIV. Afonso X encarregóu a Bernardo de Brihuega da recollida dos códices que contiñan os de moitos santuarios da Virxe pra versificalos nas «Cantigas». En Galicia cosérvase un libro destes: «Legenda Beati Petri Confessoris»; a colleita, iniciada pouco despóis da morte de San Telmo, foi publicada por Flórez.

Estes miragres pasaban ás compilaciones que eran lidas nos refectorios. O «Codex Calixtinus» ten, craramente, este destino.

A carón da propaganda escrita espallábase outra de carácter oral. Teño citado moitas veces un pasaxe da «Blanquerna» de Raimundo Lulio en que se fala dos «recomptadors» que no camiño francés, cantaban pra os romeiros refendas piadosas e xestas das crónicas:

«Esdevench-se un día que un dels recomptadors exía de una vila e anava a un castell, e atrobá en la carrera gran re de romeus qui anaven a Sent Jacme, e mes-se en lur companyía, e aná ab ells tro a Sant Jacme. E dementre anaven per lo camí, él los recomptava exemplis e bonis paraules e devotes, dehía les stóries del Vell Testament e del Novell, e recomptava-ls los fets que són passats dels apostolis e dels emperadors, segon que són scrits en les cróniques».

Non eran somentes recitadores a soldo das eirexas os que facían propaganda, senón os que enviaban señores: do «Cantar del Cid» e dos «Infantes de Lara» ao «do Mariscal» corre todo un rego de intereses das grandes casas e das poderosas liñaxes. Tamén nos «Cancioneiros» podemos atopar exemplos de louvanza o de maldicer, guiados por intereses persoaes.

Os propios cregos das eirexas saían á «recuesta». Abonda citar os acaecimentos do percorrido pola cristiandade da arca das relias de Laón levada polo Deán, Maestre Bernaldo; nunha Cantiga afonsí, a 35, cóntase cómo foi salvada nun naufraxio.

Teño falado destes narradores de milagres nun traballío sobre o culto do confesor de San Fernando, Fray Pedro González, Telmo, «corpo santo» invocado no meteoro do fogo dos mastros nas tormentas. A Catedral de Tuy alugaba a «demanda e questa do Corpo Santo» a «predicadores que prediquen os milagres e maravillas que por méritos de este santo corpo noso Señor Deus faz enno mar e enna terra» (1463). Estes «ichacorvos» ou «inchacorvos» espallábanse por veces e, cando falaban, «en calonizamento» do santo eran multados. Por certo que un destes «preegadores» de aluguer foi morto na Cruña por outros que «andaban con a cruzada» de El Rei no 1466. O meu mestre Galindo Romeo, recollera datos destes «recomptadors» nosos, que xuraban pregoar «ben e dereitamente» na «questa».

A denominación galega de «inchacorvos», non recollida nos vocabularios, correspóndese ca forma «echacuervos» castelán. As dúas coincidentes no apelativo «corvo» que ten a connotación do alcume peiorativo del clérigos, como «inchar» podería aludir a encher a bolsa; mais... «echar cuervos» é frase que quer decir «prometer e non dar», e que se supón referida ao corvo que Noé soltóu da arca e que non voltóu: «la del cuervo que siempre la promete y nunca viene». Aparez no «Glosario» de El Escorial; Nebrija trae «echacorvería». Documentase tamén como vendedor de bulas, e Cobarrubias dá unha sinificanza moi ampria, despectiva, e xa alonxada do concepto galego: «los que con embelecocos y mentiras engaañ a los simples por vender sus unguentos, aceites, yerbas, piedras y otras cosas que traen que dizen tienen grandes virtudes naturales». Podedes atopar en Corominas máis usos e interpretacións etimolóxicas.

Sen dúbida a sona destes «xograres recadadores» non era moi boa. O mester dos nosos «segreles» das cantigas de amigo era máis outo e nobre, anque tamén fose pagado.

«Faro de Vigo». 1-II-1981